

DRAGULJI LAGUNE

**kada si
otišao
megi o'farel**

Preveo
Aleksandar Milajić

■ Laguna ■

Naslov originala

Maggie O'Farrell
AFTER YOU'D GONE

Copyright © Maggie O'Farrell, 2000

Translation Copyright © 2002, 2013 za srpsko izdanje,
LAGUNA

EDICIJA DRAGULJI LAGUNE
KNJIGA BROJ 7

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Mojoj majci,
zato što nije kao Elisina*

Sve što se dogodilo, stalno se ponavlja.

ENDRU GRIG

Prošlost uvek iznova iskrsne.

MAJKL DONAHJU

Prolog

O noga dana kada je htela da se ubije, shvatila je da ponovo dolazi zima. Ležala je sklupčana na boku; uzdahnula je, a toplina njenog daha stvarala je paru u hladnom vazduhu spavaće sobe. Ponovo je dahнула, posmatrajući šta se dešava. A onda je to učinila još jednom, i još jednom. Zatim se umotala u ćebe i ustala. Elis je mrzela zimu.

Sigurno je bilo negde oko pet izjutra; nije morala da pogleda na sat, znala je to po svetlu koje se probijalo kroz zavese. Bila je budna gotovo čitavu noć. Slabašna svetlost svitanja bojila je zidove, krevet i pod plavičastosivom bojom granita, i dok je Elis prelazila preko sobe, njena senka bila je mrlja nejasnih ivica.

U kupatilu je odvrnula slavinu i pila je direktno iz nje, sagnuvši se i uronivši usta u ledeni mlaz, a hladnoća joj je zaustavljala dah. Obrisala je usta nadlanicom, napunila je šolju i zalila biljke na ivici kade. Toliko je vremena prošlo otkad ih je poslednji put zalila da sasušena zemlja nije htela da upije vodu, i optužujuće kapi su se poput žive sakupljale na površini.

Obukla se na brzinu, nasumice birajući stvari razbacane po podu. Zastala je kraj prozora i pogledala na ulicu, a onda je sišla niz stepenice, prebacila torbu preko ramena i zatvorila ulazna vrata za sobom. Zatim je otišla, pognute glave, čvrsto stežući kaput oko sebe.

Hodala je ulicama. Prošla je pored prodavnica sa spuštenim i zaključanim šalonima, mimo kamiona za čišćenje ulica koji su ribali pločnike velikim, crnim rotacionim četkama i kraj grupe vozača autobusa koji su pušili i ćaskali na uglu, prstiju isprepletenih oko plastičnih čaša iz kojih se dizala para od čaja. Piljili su dok je prolazila pored njih, ali ona ništa od svega toga nije primećivala. Videla je samo stopala koja su se kretala; nestajala su i ponovo se pojavljivala u pravilnom ritmu.

Skoro da je sasvim svanulo kada je shvatila da je stigla do Kings krosa. Taksiji su odlazili i dolazili ispred zgrade, a ljudi su se tiskali na vratima. Ušetala je unutra s nejasnom idejom o tome da popije šolju kafe, na primer, ili da kupi nešto za jelo. Ali kada je ušla u bleštavo osvetljenu zgradu, opčinila ju je veličina table s redom vožnje. Brojevi i slova kloparajući su se smenjivali; imena gradova i satnice nestajali su i formirali se od slova nanizanih na skrivenim električnim točkićima. Čitala je imena u sebi – Kembriđ, Darlington, Njukasl. Mogla bih u bilo koje od ovih mesta. Kad bih želela. Na rukavu je osećala izbočinu sata. Istini za volju, bio joj je preveliki, brojčanik je bio širi od njenog zgloba, ali na izlizanoj narukvici probušila je nekoliko dodatnih rupa. Pogledala je na sat i automatski spustila ruku pre nego što je shvatila da joj do mozga zapravo nije doprlo ono što je videla. Ponovo ga je podigla do lica, ovoga puta koncentrisana. Čak je i pritisnula bočno dugmence kako bi osvetlila majušni sivi ekran na kome je jasnom, tamnoplavom svetlošću tečni kristal neprekidno ispisivao vreme, datum, nadmorsku visinu, pritisak vazduha i temperaturu. Nikada ranije nije nosila digitalni časovnik. Ovaj je bio jedan od Džonovih. Obavestio ju je da je šest i dvadeset ujutro. I da je subota.

Ponovo je pogledala ka redu vožnje. Glazgov, Piterboro, Jork, Aberdin, Edinburg. Elis je trepnula. Ponovo je pročitala: Edinburg. Mogla bi da ode kući. Da vidi porodicu. Kad bi htela. Pogledala je ka vrhu spiska da vidi vreme polaska – šest i trideset. Da li je to htela? Zatim je brzo otišla do šaltera za prodaju karata i promrzlom rukom grčevito napisala svoje ime. Dok se pela u voz, na tabli je pročitala Skotiš Pulman – Edinburg i skoro da se nasmešila.

Spavala je u vozu, glave naslonjene na prozor koji je tandrkao. Gotovo se iznenadila kada je videla sestre kako je čekaju na edinburškom peronu, a onda se setila da je iz voza telefonom pozvala Kirsti. Ova je nosila svoju bebu u nosiljci, a Bet, Elisina mlađa sestra, držala je za ruku Eni, Kirstinu kćer. Propinjale su se na prste ne bi li je uočile, a zatim su počele da joj mašu. Kirsti je podigla Eni na bok i potrčale su ka njoj. Obe je istovremeno zagrlila. Znala je da one vikanjem u stvari prikrivaju zabrinutost; iako je zaista želela da im pokaže da je sve u redu, da je dobro, ruke njenih sestara koje su joj pritiskale kičmu naterale su je da se okrene ka Eni i pravi se da uranja lice u dečji vrat.

Odgurale su je do staničnog kafića, skinule joj torbu i stavile pred nju kafu ukrašenu belom penom po kojoj je bila posuta čokolada. Bet je dan ranije položila ispit i pričala je o pitanjima koja je imala i o zadahu dežurnog profesora. Kirsti je izvlačila maramice, bočice za hranjenje, kocke sa slikama i plastelin, i držeći malog Džejmija u pregibu lakta, stručno je zauzdavala Eni dečjim kaiševima s povocem. Elis je oslonila lice na šake, slušala Bet i posmatrala devojčicu kako zelenom bojicom boji novine. Enina nepokolebljiva predanost poslu stvarala je vibracije, koje su putovale preko stola, kroz kosti Eninih podlaktica nalik gudalima, i odzvanjale u njenom mozgu.

Ustala je i izašla iz kafića da pronade toalet, ostavljajući Kirsti i Bet da se dogovore šta će raditi tog dana. Prošla je kroz čekaonicu i progurala se kroz čeličnu rotacionu rampu do staničnog toaleta. Oko četiri minuta nije bila za stolom sa sestrama, sestričinom i sestrićem u kafiću, ali za to vreme videla je nešto tako čudno, neočekivano i mučno, kao da je pogledala u ogledalo i utvrdila da njeno lice uopšte nije ono za koje je mislila da jeste. Gledala je i činilo joj se da to što vidi iz temelja ruši sve što je ostavila za sobom. I sve što je prošlo. Pogledala je ponovo, i još jednom. Bila je sigurna, iako nije želela da bude.

Izletela je iz klozeta, i iskobeljala se iz rotacione rampe. Zastala je na trenutak usred gomile ljudi. Šta da kaže sestrama? Ne mogu sada da razmišljam o tome, rekla je sebi, jednostavno ne mogu; a onda je sve to zalupila nečim teškim, širokim i ravnim, što je sve zatvorilo čvrsto poput školjke.

Brzo je prošla kroz kafić i sagnula se iza svoje stolice da podigne torbu.

„Kuda ćeš?“, upitala je Kirsti.

„Moram da idem“, odgovorila je.

Kirsti je buljila u nju. Bet je ustala.

„Da ideš?“, ponovila je Bet. „Gde da ideš?“

„Nazad u London.“

„Šta?“ Bet se pružila napred i zgrabila je kaput koji je Elis oblačila. „Ali ne možeš. Tek si stigla.“

„Moram da idem.“

Bet i Kirsti su se brzo pogledale.

„Ali... Elis... Šta se dogodilo?“, krikнула je Bet. „Šta je bilo? Šta je bilo? Molim te, ne idi. Ne možeš ovako da odeš.“

„Moram“, ponovo je promrmljala Elis i otišla da potraži sledeći voz za London.

Kirsti i Bet su pokupile decu, torbe, gomilu stvari za bebe i požurile za njom. Videla je da jedan voz upravo treba da krene i jurnula je ka peronu, a sestre su trčale za njom, dozivajući je.

Na peronu ih je obe zagrlila. „Zdravo“, prošaputala je. „Izvinite.“

Bet se gušila u suzama. „Ne razumem“, cvilela je. „Reci nam u čemu je stvar. Zašto ideš?“

„Izvinite“, ponovila je.

Dok se pela u voz, Elis je iznenada izgubila orijentaciju. Izgledalo je kao da se prostor između stepenika vagona i ivice perona razjapio u širok, nepremostiv ponor. Njeno telo kao da nije od mozga primalo ispravnu informaciju o prostoru. Posegnula je ka rukohvatu da se prebaci preko ponora, ali promašila je, zaljuljala se i zateturala prema čoveku koji je stajao iza nje.

„Polako“, rekao je i uhvatio je za lakat, pomažući joj da se ukrca.

Kada je sela, Bet i Kirsti su se progurale do prozora. Sada je i Kirsti plakala i frenetično su joj mahale dok je voz polazio. Trčale su paralelno s njom dok su mogle, a onda je voz ubrzao i one su usporile i stale. Elis nije mogla da im maše, nije mogla ni da gleda njihove četiri plavokose glave kako trče uporedo s njom, uhvaćene okvirom prozora kao projekcija sa super-osmice.

Srce joj je tokom puta tako skakalo u grudima da su joj ivice vidokruga pulsirale u istom ritmu. Kiša se slivala niz prozor. Izbegavala je pogled svog odraza koji je uporedo s njom putovao u drugom, izvrnutom, avetinjskom vagonu, klizeći nad poljima dok su kloparali ka Londonu.

U kući je bilo ledeno kada se vratila. Neko vreme zamajavala se bojlerom i termostatom, glasno iščitavajući nerazumljiva uputstva i buljeći u dijagrame koji su vrveli od strelica

i brojčanika. Radijatori su kašljuckali i kлокotali, vareći prvo grejanje te godine. Zarila je prste u zemlju u saksijama u kupatilu. Bila je vlažna.

Spremala se da ponovo siđe niz stepenice, a onda je jedno-stavno sela tamo gde se zatekla – na najvišem stepeniku. Ponovo je pogledala u Džonov sat i zapanjila se kada je videla da je tek pet posle podne. Tri puta je proverila: pet i dva minuta. To je definitivno značilo pet po podne. Njen put do Edinburga sada je izgledao nestvaran. Zar je stvarno prešla sav taj put i vratila se? Je li stvarno videla ono što je mislila da je videla? Nije znala. Obuhvatila je rukama gležnjeve i pustila da joj glava padne na kolena.

Kada se ponovo uspravila, kiša je prestala. U kući je vladao neobičan mir i izgledalo je da se naglo smračilo. Boleli su je zglobovi šaka i prstiju, i dok ih je istezala, stepeništem su odjekivali oštri, pucketavi zvuci. Uхватила se za rukohvat, ustala je i polako sišla, oslanjajući se o zid.

Zastala je kraj prozora u dnevnoj sobi. Ulična svetla bila su upaljena. Preko puta, iza čipkanih zavesa svetleo je televizor. Nepca su joj bila otečena i nadražena, kao da je sisala ljutu bombonu. Lucifer se pojavio odnekud, bešumno skočio na prozorsku dasku i počeo da se glavom trlja o njene prekrštene ruke. Osećala je vibracije njegovog pređenja dok mu je vrhovima prstiju mazila plišano krzno na grlu.

Upalila je svetlo i mačorove su se zenice skupile poput lepeze koja se zatvara. Skočio je na pod i kružio oko njenih gležnjeva, glasno mjaućući. Posmatrala ga je dok se šunja po sobi, povremeno je gledajući iskosa i šibajući dugim crnim repom. Kada je svetlo padalo na njega, u jednobojnom, raskošnom krznu mogli su se nazreti tragovi pruga. Negde

---

iz dubine svesti nešto joj je govorilo: gladan je. Mački je potrebna hrana. Nahrani mačku, Elis.

Otišla je do kuhinje. Mačak je protrčao ispred nje kroz vrata i počeo da skače na frižider. U odeljku s njegovom hranom bila je samo kutija mačjih biskvita jadnog izgleda, a tamo gde su stajale davno ispražnjene konzerve videli su se prstenovi rđe. Lagano je udarila po dnu kutije. Tri keksa ispala su na linoleum. Nakon što ih je neko vreme njušio, Lucifer ih je pokrckao u slast.

„Jesam li te zapostavila?“ Pogladila ga je. „Izaći ću da kupim hranu za mačke.“

Pratio ju je u stopu, užasnut što se ona, izgleda, predomislila i odlučila da ga ipak ne nahrani. Na vratima je izvukla ključeve i novčanik iz torbe. Mačak je za njom kliznuo napolje i seo na prag.

„Odmah se vraćam“, promrmljala je. Vrata su škljocnula dok ih je zatvarala za sobom.

Da li zbog ritma kojim su njeni koraci odzvanjali pločnikom, ili zato što je ponovo bila napolju, u gomili ljudi umesto u hladnoj, zatvorenoj unutrašnjosti kuće, sve je počelo da joj se vraća dok je hodala niz Kemden roud ka supermarketu. Mogla je da vidi sebe u kabini od bele plastike, zidova iscrtanih probodenim srcima i ljubavnim izjavama. Mogla je da se vidi kako pere ruke u lavabou od nerđajućeg čelika, isprskanom srebrnim kapima vode. Pokušala je da se natera da ne misli o tome, da razmišlja o drugim stvarima: o Luciferu ili o tome šta bi mogla da kupi u supermarketu. Pritisnula je svetlucavu pumpicu na posudi za tečni sapun; bledoružičasta masa vijugala je po njenom vlažnom dlanu i penila se u dodiru s vodom, stvarajući uljaste mehuriće. U kabini iza nje dve tinejdžerke su raspravljale o haljini koju je jedna od njih trebalo da kupi tog dana. „Ne misliš li da u

njoj izgledam nekako zarozano?“, pitala je prva. „Zarozano? Pa, sad, kad si to pomenula...“ „Ma jebi se.“ Šta je zatim bilo? To što se nekoliko sekundi kasnije dogodilo bilo je tako zbunjujuće da joj je bilo teško da sredi misli... Da li joj je još nešto potrebno? Možda mleko? Ili hleb...? Okrenula se ka sušaču za ruke, pritisnula hromirano dugme i jednom rukom prelazila po drugoj. Na prednjoj strani aparata nalazilo se zakačeno jedno od onih malih ogledala. Nikada joj nije bilo jasno zašto ih stavljaju. Ako bi sušila kosu na tome, trebalo bi da okrene mlaznicu, ili već tako nešto, ali nije mogla da se seti da je ikada imala potrebu da suši kosu u javnom klozetu... Šta treba da uradi kada se vrati? Možda bi mogla da čita nešto. Mogla bi da kupi novine. Koliko je uopšte prošlo vremena otkad je poslednji put čitala novine...? Prostorija je bila puna odraza. Keramičke pločice, čelični lavaboi, ogledalo iznad njih, i ogledalo na sušaču... Možda bi mogla da pozove Rejčel. Nije mogla da se seti kada su poslednji put razgovarale... Rejčel je verovatno ljuta na nju... Glasovi devojaka su odzvanjali. Jedna od njih popela se u kabini i posmatrala je odozgo svoju drugaricu. Elis se iz nekog razloga – zašto? Zašto je to učinila? – približila sušaču, i pod novim uglom u majušnom četvrtastom ogledalu nešto se pojavilo iza nje... Možda Rejčel nije želela da razgovara s njom. To bi bilo neobično. Nikada ranije se nisu posvađale. U prodavnici će uzeti korpu, ili možda kolica, da, kolica će odgovarati. Potrpaće u njih sve potreštine. Tako neće morati da izlazi neko vreme. Ali kako da sve to ponese kući...? I dalje držeći ruke pod strujanjem vrućeg vazduha, zagledala se u ogledalo, a zatim se sporo, tako sporo da je izgledalo kao da to traje minutima, okrenula ka njima.

Sada je stajala na pešačkom prelazu. Na semaforu preko puta svetlela je zelena figura koja je odlučno zakoračila. S

---

druge strane ulice video se supermarket; prilike su se kretale kroz prolaze osvetljene neonskim svetlom. Činilo joj se da se njen život gubi i nestaje u tački. Ljudi su je zaobilazili, prelazili ulicu, kretali se. Ali ona je mirno stajala.

Neko ju je očešao s leđa i gurnuo je ka ivici trotoara. Zelena figura se palila i gasila. Poslednji prolaznici žurili su da pređu preko ulice pre nego što se promeni svetlo na semaforu. Pojavila se crvena silueta u stavu mirno, i za trenutak se sve smirilo, a onda su se upalili motori automobila koji su čekali u nizu. Dok su prolazili kraj nje, zapljuskujući joj lice izduvnim gasovima, fascinirala ju je njihova snaga – zaobljene, glatke konstrukcije od čelika, stakla i hroma. Donovi Elisinih cipela odvojiše se od asfalta i ona zakorači s ivičnjaka.

Prvi deo

Elis vidi samo đonove očevih cipela: izbledeli, smeđi, izbrazdani peskom i kamenčićima s ulica. Dopuštali su joj samo da mu trči u susret pločnikom ispred njihove kuće kada se uveče vraćao s posla. Leti ponekad trči u spavaćici, a nabori joj se omotavaju oko kolena. Ali sada je zima, možda novembar. Đonovi cipela savijaju se preko grane drveta u dnu njihove bašte. Pita se koliko će još to trajati. Lišće šušti i opada. Čuje oca kako psuje. Oseća kako joj se vrisak poput suza skuplja u grlu, a onda se grubi, narandžasti konopac u blagim navojima, kao kobra, spušta s grane.

„Jesi li ga uhvatila?“

Ona steže navoštenu kraj konopca. „Jesam.“

Grane se tresu dok otac silazi s drveta. Na trenutak joj spušta ruku na rame, a zatim se saginje da podigne automobilsku gumu. Fasciniraju je krivudavi kanali koji vijugaju po njenoj površini i platno ispod crne, debele gume. „Ono sve povezuje“, rekao joj je čovek u prodavnici. Usamljena, oguljena, glatka fleka u sredini kanala tera je da zadrhti, iako ni sama ne zna zašto. Otac savija narandžasti konopac oko gume i pravi debeo, izuvijan čvor.

„Mogu li sada da se ljuljam?“ Njene ruke posežu za gumom.

„Ne. Prvo moram da je probam.“

Gleda kako otac cupka na gumi, proveravajući da li je dovoljno bezbedno za nju. Podiže pogled da vidi kako se

grana poslušno povija i ponovo brzo pogleda oca. Šta ako padne? Međutim, on silazi i podiže je. Kosti su joj tako male, bele i savitljive, kao ptičje.

Elis i Džon sede u kafiću u nekom selu u Jezerskoj oblasti. Rana je jesen. Drži kocku šećera između kažiprsta i palca, a svetlost u pozadini čini da kristali izgledaju kao ćelije tkiva nekog složenog organizma pod mikroskopom.

„Jesi li znala“, kaže Džon, „da je neko uradio hemijsku analizu kocki šećera koje se služe u kafićima i da su pronašli nesumnjive tragove krvi, sperme, izmeta i urina?“

Ona je i dalje ozbiljna. „Ne. Nisam to znala.“

Gleda ga, mrtva-hladna, dok mu se uglovi usana opuštaju. Elis počinje da štuca, a on joj pokazuje kako da pije sa suprotne strane čaše ne bi li prestala. Kroz prozor iza njih vidi se avion koji na nebu iscrtava pravu belu liniju.

Gleda u Džonove ruke dok lome veknu hleba i odjednom shvata da ga voli. Skreće pogled, gleda kroz prozor i prvi put primećuje belu liniju koju je napravio avion. Sada se već razvejavala u pramenove. Pada joj na pamet da je pokaže Džonu, ali ipak to ne čini.

Elisino šesto leto bilo je vruće i sušno. Kuhinjski prozor gledao je na dvorište i veliku baštu iza kuće i kad god su se Elis i njene sestre igrale napolju, mogle su da vide majku kako ih nazire. Neuobičajena vrućina osušila je rezervoare, što se u Škotskoj nije pamtilo, i ona je s ocem krenula do pumpe na kraju ulice da natoči vodu u okrugle bele kante. Voda je dobovala po dnu. Na pola puta između kuće i kraja bašte nalazile su se leje u kojima su grašak, krompir i cvekla

---

rasli iz tvrde, tamne zemlje. Tog leta, jednog posebno vedrog dana, Elis je skinula odeću, iščeprkala grumenje zemlje i razmazala ga u jasne tigraste šare svud po telu.

Plašila je pobožnu, nervoznu komšijsku decu urlajući na njih kroz ogradu, sve dok majka nije oštro zakucala na prozorsku dasku i viknula joj da smesta prestane. Povukla se u žbunje da sakupi grančice i lišće kako bi napravila skrovište slično vigvamu. Njena mlađa sestra stajala je ispred skrovišta i vapila je da je pusti unutra. Samo ako si tigar, rekla je Elis. Bet je pogledala zemlju, zatim svoju odeću, pa majčino lice na kuhinjskom prozoru. Elis je sedela u vlažnoj tami skrovišta, režala i gledala u trouglasto parče neba koje se videlo kroz otvor na vrhu.

„Mislila si da si mali Afrikanac, je l' tako?“

Sedi u kadi, a kosa joj je slepljena u bičeve s kojih se sliva voda. Baka je sapunja sa svih strana. Oseća hrapavu kožu na bakinim rukama. Voda je sivkastosmeđe boje, puna zemlje iz bašte sprane sa nje. Iz susedne sobe nejasno čuje očev glas dok razgovara telefonom.

„Je l' tako da se više nećeš mazati zemljom, Elis?“

Koža joj pod vodom izgleda svetlije. Izgleda li tako i kada je čovek mrtav?

„Elis? Obećaj mi da nećeš to više raditi.“

Klima glavom, a voda prska po žutim keramičkim zidovima kade.

Baka joj briše leđa peškirom. „Mala anđeoska krilca“, kaže otirući vodu s njenih lopatica. „Svako je jednom bio anđeo, a ovde su nam bila krila.“

Osvrće se da vidi izbočenu trouglastu kost kako se zateže i opušta pod kožom na leđima, kao da se priprema za let po raj.

* * *

S druge strane stola u kafiću Džon posmatra Elis koja gleda kroz prozor. Danas joj je bujna kosa začesljana i izgleda kao španska ninja ili igračica flamenka. Zamišlja je kako ujutro četka tu sjajnu, gustu kosu pre nego što je veže na potiljku. Preko praznih bokala i šolja pruža ruku i hvata njen rep. Ona ga iznenađeno pogleda.

„Samo sam želeo da vidim kakav je osećaj.“

Ona dodiruje rep i kaže: „Često pomišljam da je sasvim skratim.“

„Nemoj“, brzo kaže Džon. „Nemoj nikada da je odsečeš.“ Oči joj se šire od iznenađenja. „Možda je u njoj tvoja snaga“, pokušava da se našali. Želi da njenu kosu oslobodi iz srebrne šnale i uroni lice u nju. Želi da punim plućima udahne njen miris. Zna ga odranije. Kada su se prvi put sreli, stajala je na vratima njegove kancelarije s knjigom u ruci i kosom do pasa, tako sjajnom da mu se učinilo kako je začuo zvuk nalik zvoncetu. Želi da uroni u mrak njenih talasa i probudi se u njenim pramenovima.

„Hoćeš li još jednu kafu?“, pita je, i dok se ona okreće da pogledom potraži kelnericu, posmatra kraće pramenove na njenom vratu.

Ubrzo nakon što su popili kafu, Džon je ispružio ruke preko stola i obuhvatio njeno lice. „Elis Rajks“, rekao je, „bojim se da ću morati da te poljubim.“

„Da ćeš morati?“, rekla je ravnodušno, iako joj je srce lupalo u grudnom košu. „Zaista misliš da je sada pravi trenutak za to?“

Počeo je da se pretvara, praveći se da razmišlja, kolutajući očima i češući se po temenu. „Mislim da bi sada verovatno sasvim odgovaralo.“

A onda ju je poljubio, isprva veoma nežno. Ljubili su se dugo, isprepletenih prstiju. Posle nekog vremena odvojio se od nje i rekao: „Mislim da će nas, ako uskoro ne odemo, zamoliti da to učinimo.“ Tako ju je čvrsto držao za ruku da ju je šaka zaboletela. Posegnula je drugom rukom da dohvati torbu ispod stola, ali napipala je samo njegove noge. Kolenima joj je stisnuo šaku.

Zasmejala se. „Džone! Pusti me!“ Pokušavala je da oslobodi ruke, ali njegov stisak se samo pojačao. Smešio se, radoznalo je posmatrajući.

„Ako me ne pustiš, nećemo moći da odemo da vodimo ljubav“, objasnila mu je.

Pustio ju je istog trenutka. „Potpuno si u pravu.“

Sâm joj je dohvatio torbu i žurno joj pridržao kaput. Dok su izlazili, čvrsto ju je zagrlio, udišući miris njene kose.

Zavese u njihovoj dnevnoj sobi bile su od teškog, svetloljubičastog damasta, a sa spoljašnje strane bile su postavljene tankim slojem požutelog sunđera. Kada je bila dete, Elis je mrzela te zavese. Ljuštenje širokih traka sunđera pričinjavalo joj je neverovatno zadovoljstvo, posle čega je ostajao ogoljeni svetloljubičasti materijal kroz koji se probijala svetlost. Bet i Elis su jednom na Noć veštica ostale da sa strahopoštovanjem posmatraju treperavo, demonsko svetlucanje, nakon što je iz unutrašnjosti bundeva bila izvađena mekana srž, a u kori prosečene četvrtaste oči i nazubljena usta. Kirsti se prejela bundeve i lečili su je negde u kući. Nije bila sigurna da li je zapravo planirala da ih zapali, ali se nekako našla ispred

zavesa. Stezala je tankim prstima upaljenu šibicu, prinoseći drhtavi plamen ivici tkanine. Vatra se raširila zapanjujućom brzinom; damast je šištao dok su ga plamenovi razdirali, penjući se sve više. Bet je počela da vrišti, a vatreni jezici lizali su plafon. Elis je ushićeno cupkala, pljeskala i vikala. A onda je u sobu uletela majka i izvukla ih napolje. Zatvorila je vrata i njih tri stajale su sleđene u predsoblju, širom otvorenih očiju.

En strčava, preskačući stepenike. Betino vrištanje postaje sve glasnije. To su pravi krici, puni užasa. Dnevna soba je sva u dimu, a zavese su u plamenu. Bet se plačući baca na Enine noge i čvrsto ih steže. En je nakratko oduzeta, a tada ugleda Elis. Ova ushićeno posmatra plamenove, a telo joj se uvija i njiše od zadovoljstva. U desnoj ruci joj je sagorela šibica. En se tetura i grabi kćer za rame. Elis se otima poput ribe na udici. En je preneražena iznenadnom snagom deteta. Elis se batrga, pljuje i reži, sve dok En ne uspe da je ščepa za ruke i izvuče je kroz vrata. Zatvara sve troje dece u predsoblje i trči u kuhinju po vodu.

Džon je zaspao dubokim snom. Disao je duboko, poput ronioca. Glava mu je počivala na Elisinim grudima. Miriše mu kosu. Blago drvenast miris, kao tek zarezane olovke. Neki šampon. Limun? Ponovo udiše. Blaga primesa duvanskog dima iz kafića. Spušta ruku na njegova prsa i oseća dizanje i spuštanje pluća. Otkucaji poput šapata – pulsiranje njene krvi – dobuje joj u ušima.

Izvlači se ispod njega i rukama obuhvata kolena. U iskušenju je da ga probudi. Želi da razgovara. Koža mu je preplanula, braonkastožlatna svuda osim na slabinama, gde je bleđa,

---

ranjivo bela. Rukom mu pokriva penis, privijen uz nogu, a on odgovara trzajem. Smeje se i leže preko njega, uranja nos i usta u pregib njegovog vrata. „Džone? Jesi li budan?“

Majka je vodom ugasila požar. Crne pruge od čađi godinama su ostale kao beleg na plafonu. Iako su moji roditelji često govorili o preuređivanju sobe, požar nikad nije pomenut, nije se govorilo o tome. Nikada me nisu pitali šta me je nateralo da zapalim zavese.

En čeprka po noćnom stočiću, tražeći cigarete. Dok pali upaljač, pogleda Bena da vidi da li ga je probudila. On spava, s blago iznenađenim izrazom. Uvlači dim cigarete i oseća kako joj puni pluća. Sanjala je kako su je poslali u internat, i to ju je probudilo. Sada ne može da zaspí. Ponovo joj je sedam godina, stoji u neudobnim cipelama na šniranje na vratima škole, previše šokirana čak i da bi plakala. Časna sestra koja stoji pored nje izvlači joj mali kofer iz prstiju. „Tu smo“, kaže joj.

En ne zna na koga ova misli kad kaže „mi“: nikada u životu nije bila usamljenija. Ovo vam nikada neću oprostiti, govori u sebi, i u tom trenutku se ljubav prema roditeljima nepovratno pretvara u nešto blisko mržnji.

Narednih jedanaest godina provela je u internatu, gde su je sestre naučile kako da pravilno jede voće za stolom. Dvadeset sedam devojčica u nizu, s dvadeset sedam jabuka i dvadeset sedam noževa za voće, posmatra kako sestra Metjuz spretno ljušti zategnutu koru jabuke, dok se zelena spirala vijugavo spušta na pripremljen tanjirić. Ponovo stoje u vrsti u dvorištu, tamo gde se nalazi savršeno prepolovljen stari automobil, da nauče kako da izađu iz auta a da im se ne vidi podsuknja. Kada se našla u njemu, En je obeshrabrila zjapeća rupa s desne strane; telo automobila se završava tik do mesta na kome sedi, a ispod je vlažna i tamna zemlja Dartmura. Sestra Kler kuca na prozor. „Hajde, En. Ne treba ti, valjda, čitav dan za to.“

En se ogleda u retrovizoru. Njen stil nije buntovništvo nego tihi prkos. Graciozno se diže sa sedišta dok joj suknja pada u pravilnim naborima pod željenim uglom.

„Dobro je, En. Devojke, jeste li videle En?“

En zastaje pre nego što je stigla do kraja reda. „Sestro Kler, šta se dešava ako ste vozač? Da li i onda činimo isto?“

Sestra Kler je potpuno zapanjena. Kakvo pitanje! Kratko razmišlja, a zatim se ozari. „Ne brini za to. Voziće tvoj muž.“

Sestre dodaju teške knjige, a devojčice ih nose na temenu. Grde ih ako vezuju kosu. Moraju da paradiraju, praveći osmice po fiskulturnoj sali. En ovo mrzi više od bilo čega drugog. Smeta joj ograničavajuća simetrija i povratak na mesto odakle je pošla. Ipak, sama se javlja da krene prva i izvodi savršen okret. Sestre joj aplaudiraju, kao i ostale devojčice, mada one s nešto manje entuzijazma. Skida knjigu i, dok ostale devojčice vežbaju, otvara je i počinje da čita. Knjiga je puna dijagrama i preseka biljaka. En prstom prati put vode od mreže korenja, preko stabla, sve do listova. Čita i uči o razmnožavanju biljaka. Odobrovoljila ju je priča o nežnom oprašivanju tučka polenom iz prašnika. Nada se da je slično između muškarca i žene, a ne kao u pričama koje kruže po spavaonicama. Neko vreme je pažljivo čitala zabranjeni primerak *Ljubavnika leđi Četerli*, posle čega nije bila ni trunku pametnija. Zar nije sve to, uostalom, bilo cvetanje i oprašivanje?

Na krajnje iznenađenje roditelja, časnih sestara, škole, i na svoje sopstveno, En je dobro prošla na završnim ispitima i stekla je pravo da izučava biologiju na Edinburškom univerzitetu. Edinburg joj je odgovarao; dopadale su joj se visoke, dostojanstvene građevine od sivog kamena i kratki dani koji su se u pet po podne preivali u večeri osvetljene uličnim svetiljkama. Dopadala joj se i glavna ulica sa svojim dvostrukim licem: s jedne strane bile su bleštave radnje, a

---

na drugoj zelena prostranstva Prinses strit gardena. Volela je mali stan s pogledom na Medouz, koji je delila sa dvema drugim devojkama; nalazio se na vrhu stambene zgrade i do njega je vodilo hladno i promajno središnje stepenište. Uveče bi sedele i ispijale čaj u podjednako hladnoj dnevnoj sobi.

Fakultetski život nije joj prijao. Izgledalo je kao da svaki dan otkriva sve više stvari koje nije znala. Predavanja su je zbunjivala, a na vežbama se osećala poniženo; bila je jedna od nekoliko devojaka na studijama biologije i muškarci su je nipodaštavali ili ignorisali. Smatrali su da je rezervisana i staromodna, i opredeljivali su se za društvo mnogo liberalnijih polaznica kursa za medicinske sestre. Na dan kada su objavljeni rezultati ispita, Ben Rajks ju je zaprosio.

Poznavala ga je tačno šest meseci. Dva dana nakon što su se upoznali, rekao joj je da je voli; to priznanje je bilo iznenadno, i, kako će kasnije otkriti, za njega neuobičajeno impulsivno. Nije znala šta da mu odgovori, pa nije ni odgovorila. Kao da mu to nije smetalo, samo joj se nasmešio dok su stajali na trgu pred katedralom Sent Džajls. Počeo je da je izvodi na ples (nikada ranije to nije radila). Držao ju je čvrsto, sa rukom u udubljenju njenih leđa i bradom u njenoj kosi. Pokušavao je da improvizuje plesne korake kojima su je časne sestre tako precizno naučile. To ju je zasmejavalo. Imao je bistre, plavozelene oči i lep osmeh. Jednom prilikom ga je pozvala u stan i on joj je doneo cveće – žute ruže, latica uvijenih i skupljenih poput malih žutih usta. Nakon njegovog odlaska, skratila je drške i stavila ih u teglu od džema na svom stolu. Kad god bi ušla u sobu, privukle bi joj pogled svojom blistavom žutom bojom, nalik žumancetu.

Zaprosio ju je u Medouzu. Pristala je, bila je svesna da to čini samo zato što ne može da se suoči sa životom kod roditelja. Otkad je upoznala Bena Rajksa, shvatila je da joj

---

nedostaje jedan bitan deo – ljubav nikada neće moći da je potpuno obuzme. Držao ju je za ruku i ljubio, govoreći kako će njegovoj majci biti drago. Prstom je iscrtavala otisak njegovog poljupca dok su se vraćali. Prsten koji joj je dao pravio je bezbrojne odsjaje po plafonu dok je noću ležala budna u krevetu.

Telefon je prodorno zazvonio. Ben je bio u ponorima sna, ali je osjetio kako En ustaje iz kreveta. Kasnije će pokušati da se ubedi da je napregnuto slušao razgovor. Ipak, znaće da je ponovo utonuo u san, jer će se setiti buđenja sa Eninim dlanom na grudima i prstima koji mu dodiruju grlo. Kapci su mu se podigli kao pozorišne zavese. Nije mogao da joj vidi lice; tama joj je razmazivala obrise, a reči su dopirale do njega odvojeno, još uvek bez značenja: „Nesreća“, ponavljala je En, „nesreća“, i „Elis“. Elis je njegova ćerka. Nesreća.

„Probudi se, Bene, moramo da ustanemo. Elis je u komi. Bene, probudi se.“